ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 100, Ocak 2020, s. 254-282

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.40048>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
6.12.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2020

Dr. Mehmet Bora SANYÜREK
Munzur Üniversitesi, Tunceli MYO,
sanyurekbora@hotmail.com

IRAK KUZEYİNDE FAALİYET GÖSTEREN PETROL ŞİRKETLERİ¹

Öz

Günümüzde dünyanın en zengin petrol rezervlerine sahip ülkelerden biri olan Irak, dünya petrol üretimi ve ihracatında da ilk sıralarda yer almaktadır. ABD'nin, 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi sırasında bazı petrol tesisleri hasar görürken, üretim kapasitesinde ciddi bir azalma yaşanmıştır. Irak, 2003'ten sonraki yeniden yapılanma sürecinde, önemli miktarda yabancı sermaye çekmeyi başarmış ve petrol üretiminde tekrar üst sıralara çıkmıştır. Irak'ın kuzeyinde, 2003'ten sonra, anayasal olarak bir Kürt özerk yönetimi kurulmuştur. Başlangıçta Irak'ın tüm petrol kaynaklarının yönetiminin Merkezi Irak Yönetimi (MIY)'nde olması ve Irak Kuzeyi Yerel Yönetimi (IKYY)'ne, ülkenin tüm petrol gelirlerinin %17'sinin verilmesi planlanmıştır. Ancak, IKYY'nin, kendi bölgesindeki petrol alanları için ihaleler düzenlemiş ve MIY'dan bağımsız olarak, uluslararası petrol şirketleriyle, çok sayıda anlaşmalar yapmıştır. IKYY ile MIY arasındaki petrol alanları yetki paylaşımı sorunu günümüzde de devam ederken, bu konuda her ülke ve şirket, kendi çıkarı doğrultusunda konum almaktadır.

Anahtar kelimeler: Petrol, Irak, IKYY, Türkiye, OPEC

¹Bu çalışma, Atılım Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde hazırlanan, "Irak Kuzeyindeki Enerji Kaynaklarının Kürt Devlet Oluşumuna Etkisi" konulu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

OIL COMPANIES OPERATING IN THE NORTHERN IRAQ

Abstract

Iraq, which is one of the richest oil reserves in the world, is at the top of world oil production and exports. During the US invasion of Iraq in 2003, some oil plants were damaged and there was a significant reduction in production capacity. In the post-2003 restructuring process, Iraq managed to attract a significant amount of foreign capital and was once again at the top of oil production. A constitutional Kurdish autonomous administration was established in northern Iraq after 2003. Initially, it is planned that all the oil resources of Iraq will be under the administration of Iraqi Administration (CIA) and 17% of all the country's oil revenues will be given to the Local Government of Northern Iraq (KRG). However, the Local Government of Northern Iraq held tenders for oil fields in the region and concluded numerous agreements with international oil companies, independent of the Central Iraqi Administration. While the issue of sharing the authority of oil fields between KRG and MIY continues to this day on this, each country and company is in the position of self-interest.

Keywords: Oil, Iraq, KRG, Turkey, OPEC

1. Irak Petrollerinin Genel Durumu

Irak, 2010 yılı OPEC yıllık verilerine göre 143 milyar varil petrol rezervine, 3.158 milyar m³ ise gaz rezervine sahiptir.² Irak petrollerinin %75'i Irak güneyinden, %25'i ise Irak'ın kuzey ve orta bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bölgesel Kürt Yönetimi'nin kuzey bölgesinde kontrol ettiği rezerv %6, Kerkük bölgesinin rezerv miktarı ise %14'tür.³ Irak'ın 2011 yılı günlük üretimi ise yaklaşık 2,6 milyon varil olup, Irak bunun yaklaşık 2,1 milyon varilini ihraç etmekte ve bu ihraçattan aylık yaklaşık 7 milyar dolar gelir elde etmektedir.⁴

OPEC'in, 2016 yılı verilerine göre, Irak'ın 148.766.000.000 milyon varil petrol rezervi, 3.820.000.000.000 m³ doğalgaz rezervi bulunmaktadır. Irak'ın, 2016 yılı verilerine göre günlük 4.648.000 varil petrol, 10.416.000.000 m³ doğalgaz üretimi bulunmaktadır. Irak, günlük 3.803.500 varillik petrol ihracatıyla, dünya sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır.⁵

Irak'ın 2011 Ocak-Kasım ayları arasındaki ham petrol ihracatı 664 milyon varil ve elde ettiği gelir ise 75 milyar dolardır. Bu petrolün 570,7 milyon varili Basra bölgesinden ihraç edilmiştir. Geri kalan 93,3 milyon varili ise Kerkük-Yumurtalık Hattı'ndan Akdeniz bağlantılı uluslararası piyasaya ihraç edilmiştir. Irak'ın petrol ihracatının %23'ü Avrupa'ya, %26'sı K.Amerika'ya, %49'u Asya-Pasifik'e ve %2'si de Afrika'ya yapılmaktadır.⁶

ABD işgali sonrası dönemde kurulan Irak hükümetleri petrol ve gaz kaynaklarının en kısa sürede ekonomiye kazandırılması için petrol sahalarının geliştirilmesi ve üretim faaliyetlerinin

² Demir, Hasan, (2012, Ocak), Irak'ta Petrol Mücadelesi: Çok Uluslu Şirketler, Uluslararası Anlaşmalar ve Anayasal Tartışmaların Işığında Bir Analiz, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Rapor No:103, Ankara, s.6.

³ Demir, 2012, s.6.

⁴ Demir, 2012, s.6.

⁵ <https://asb.opec.org/index.php/data-download> (Erişim Tarihi: 13.04.2018)

⁶ Demir, 2012, s.8.

arttırılması için tayin edilen kriterler neticesinde tespit edilen uluslararası petrol şirketleri ile ihaleye yoluyla servis kontratları imzalama politikasına öncülük vermiştir.

Irak Petrol Bakanlığı bu amaçla Nisan 2008'de Saddam döneminde yapılan tüm petrol kontratlarının hükümsüz olduğunu ilan edip, petrol ve gaz lisanslarına ilişkin yeni dönemi başlatmış ve 2008'den bugüne kadar 3 tur ihale dönemi gerçekleştirmiştir. İlk tur Ekim 2008'de başlayıp Haziran 2009'da bitmiş, ikinci tur Nisan 2009'da başlayıp Aralık 2009'da bitmiş, üçüncü tur Mayıs 2010'da başlayıp Eylül 2010'da bitmiştir. Nisan 2012 ayında başlaması planlanan dördüncü tur ise Irak'taki iç belirsizlikler, hukuki sorunlar ve Merkezi Irak Yönetimi (MIY) ile Irak Kuzeyi Yerel Yönetimi (IKYY) arasındaki anlaşmazlıklar gibi sebeplerle henüz başlatılamamıştır. Ayrıca ihalesi yapılan ve yapılacak olan sahalarda, Irak Devleti %25'lik hissesini elinde bulundurmaktadır.

2. Irak'ta Faaliyet Gösteren Petrol Şirketleri

Irak coğrafyası, sahip olduğu petrol kaynakları nedeniyle, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya ve ABD gibi büyük devletlerin mücadele alanı haline gelmiştir.⁷ Bu dönemde, Irak petrollerini işletmek maksadıyla, D'arcy (Anglo-Persian) Grubu'nun %50, Deutsche Bank'ın %25, Shell grubunun %25 hissesi bulunan, Turkish Petroleum Company (Türk Petrol Şirketi) adlı şirket kurulmuştur.⁸

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya, 25 Nisan 1920'de gerçekleştirilen San Remo Konferansı'nda, %25'lik hissesini Fransa'ya devrederek haklarından vazgeçmiş, İngiltere ise %75'lik hissesini devam ettirmiştir.⁹

Ortadoğu petrollerinden pay sahibi olma arayışında olan ABD'nin, uluslararası alanda İngiltere'yi sıkıştırmasını engellemek ve Musul'un aidiyeti konusunda hala endişe duyulan Türkiye ile yakınlaşmasını engellemek maksadıyla, 31 Temmuz 1928'de, Londra'da yapılan bir anlaşma ile İngiliz Anglo-Persian Oil Company (D'arcy Grubu) hisselerinin yarısı (%25), Amerikan şirketlerine satılmıştır.¹⁰

Büyük devletlerin ve kendilerine bağlı şirketlerin mücadeleleri içerisinde Ermeni Kaluste Gülsenkian organizatör görevini üstlenmiştir. Sultan II. Abdülhamit tarafından, Musul'daki petrol varlığı konusunda araştırma yapması için görevlendirilen Gülsenkian, bir yandan masa başında hazırladığı raporlarla Osmanlı Devleti'ni oyalarken, diğer yandan bölgede etkinlik mücadelesi veren şirketlere danışmanlık yaparak, her dönemde ortak şirketlerin payından %5 hisse olarak sürece dahil olmuştur.¹¹

İngiltere ve ABD arasında 1928 yılında yapılan anlaşma sonucunda dağılım; Anglo-Persian Oil Company % 23,75, Royal Dutch / Shell Company % 23,75; Compagnie Française des Petroles % 23,75, Standard Oil Company of New Jersey % 11,875, Socony-Vacuum Oil Company % 11,875, Gülsenkian %5 şeklinde gerçekleşmiştir.¹²

⁷ Eldem, Vedat, (1994), Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.237.

⁸ Gürel, Şükrü Sina, (1979), Ortadoğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, s.57.

⁹ Gürel, 1979, s.58.

¹⁰ Öke, Mim Kemal, (2002), Musul-Kürdistan Sorunu (1918-1926), İstanbul, s.13.

¹¹ Bardakçı, Murat, (2003), Musul'u Nasıl Kaybettik?, Hürriyet Gazetesi Tarih Eki, İstanbul, s.5.

¹² Eldem, 1994, s.237.

Turkish Petroleum Company (Türk Petrol Şirketi), 1929 yılında, adını değiştirerek Iraq Petroleum Company (Irak Petrol Şirketi) adıyla, öncelikle Musul petrollerini, daha sonra da bütün Irak petrollerini eline geçirecek şekilde faaliyetlerini sürdürmüştür.¹³

Irak Petrol Şirketi'nin ortakları arasında yer alan Anglo-Persian Oil Company daha sonra British Petroleum Company (BP), Compagnie Française des Petroles (Fransız Petrol Şirketi) daha sonra Total, Standard Oil Company of New Jersey daha sonra Exxon, Socony-Vacuum Oil Company daha sonra Mobil ismini almış, Exxon ve Mobil şirketleri ise 1999 yılında birleşerek ExxonMobil ismini almışlardır. ExxonMobil şirketinin selefi olan Standard Oil şirketinden ayrılan Chevron Corporation ile ConocoPhillips şirketleri de, her ne kadar 1920'li yıllarda Irak rekabetinin içerisinde yer almasa da, yukarıda ifade edilen şirketler gibi günümüzün en büyük petrol şirketleri arasında yer almaktadırlar. (Bkz. Tablo-1)

TABLO-1: DÜNYANIN EN BÜYÜK PETROL ŞİRKETLERİ¹⁴			
ŞİRKETİN ADI	YILLIK GELİR (MİLYAR DOLAR)	YILLIK NET KAR (MİLYAR DOLAR)	ÇALIŞAN SAYISI
ExxonMobil	404,5	40,6	106.100
Royal Dutch Shell	355,8	27,3	112.000
BP	274,3	22,3	115.000
Chevron	204,9	17,1	62.000
Conoco Phillips	188,5	15,6	38.000
Total	153,8	12,6	111.400

Irak Petrol Bakanlığı tarafından petrol ve doğal gaz sahalarının işletilmesine yönelik açılan ilk 3 tur ihalede; Rumalia, West Qurna-1, Majnoon, West Qurna-2, Halfaya, Zubair, Missan, Ahdab, Badrah, Gharraf, Qayyarah, Najmah petrol sahaları (bkz. Tablo-2) ile Akkaş, Mansuriye, Siba gaz sahalarının (bkz. Tablo-3) ihaleleri gerçekleştirilmiştir. (Bkz. Harita-1)

TABLO-2: PETROL SAHALARI VE İHALELERİ KAZANAN ŞİRKETLER¹⁵			
SAHA	REZERV (VARİL)	KONSORSİYUM ÜYESİ ŞİRKET	ŞİRKET BAŞINA MİKTAR (VARİL)
Rumalia	22.750.000.000	BP (İngiltere) (%38)	8.645.000.000
		CNPC (Çin) (%37)	8.417.500.000
West Qurna-1	14.800.000.000	ExxonMobil (%60)	8.880.000.000
		Shell (İngiltere) (%15)	2.220.000.000
Majnoon	14.700.000.000	Shell (İngiltere) (%45)	6.615.000.000
		Petronas (Malezya) (%30)	4.410.000.000
West Qurna-2	12.400.000.000	Lukoil (Rusya) (%56)	6.944.000.000
		Statoil (Norveç) (%19)	2.356.000.000
Halfaya	4.100.000.000	CNPC (Çin) (%38)	1.558.000.000
		Petronas (Malezya) (%18,5)	758.500.000
		Total (Fransa) (%18,5)	758.500.000
Zubair	4.000.000.000	Eni (İtalya) (%33)	1.320.000.000
		Occidental (ABD) (%23)	920.000.000
		KOGAS (Güney Kore) (%19)	760.000.000
Missan	2.500.000.000	CNOOC (Çin) (%63,75)	1.593.750.000

¹³ Ulugbay, Hikmet, (2003), İmparatorluktan Cumhuriyete Petropolitik, De-Ki Yayınevi, Ankara, s.463.

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/ExxonMobil> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

¹⁵ Demir, 2012, s.8.

		TPAO (Türkiye) (%11,25)	281.250.000
Ahdab	1.000.000.000	CNOOC (Çin) (%75)	750.000.000
Badrah	1.000.000.000	Gazprom Neft (Rusya) (%30)	300.000.000
		KOGAS (Güney Kore) (%23)	230.000.000
		Petronas (Malezya) (%15)	150.000.000
		TPAO (Türkiye) (%7,5)	75.000.000
Gharraf	1.000.000.000	Petronas (Malezya) (%45)	450.000.000
		Japex (Japonya) (%30)	300.000.000
Qayyarah	800.000.000	Sonangol (Angola) (%75)	600.000.000
Najmah	850.000.000	Sonangol (Angola) (%75)	637.500.000

TABLO-3: DOĞALGAZ SAHALARI VE İHALELERİ KAZANAN ŞİRKETLER¹⁶

SAHA	REZERV (milyar m ³)	KONSORSİYUM ÜYESİ ŞİRKET	ŞİRKET BAŞINA MİKTAR (milyar m ³)
Akkaş	158,64	Kazmunaigaz (Hindistan) (%37,5)	59,49
		Kogas (Güney Kore) (%37,5)	59,49
Mansuriye	127,48	TPAO (Türkiye) (%37,5)	47,81
		Kuwait Energy (Kuveyt) (%22,5)	28,68
		Kogas (Güney Kore) (%15)	19,12
Siba	31,16	Kuwait Energy (Kuveyt) (%37,5)	11,69
		TPAO (Türkiye) (%37,5)	11,69

Harita-1: İlk 3 turda ihalesi gerçekleştirilen petrol ve doğalgaz sahaları¹⁷

¹⁶ Demir, 2012, s.21.

İhalesi gerçekleştirilen petrol sahalarından şirketlerin aldığı paylar incelendiğinde, ilk sıraları, 1920’li yıllarda Irak’ta faaliyet gösteren 4 şirketten üçünün (ExxonMobil, Shell, BP) aldığı, dördüncü şirket olan Total’in ise ihalelerde ciddi bir varlık sergileyemediği görülebilmektedir. (Bkz. Tablo-4)

TABLO-4: PETROL İHALELERİNDE BAŞARILI OLAN ŞİRKETLER		
SIRA	ŞİRKET ADI VE MENŞEİ	TOPLAM REZERVİ (VARİL)
1	CNPC (Çin)	9.975.500.000
2	ExxonMobil (ABD)	8.880.000.000
3	Shell (İngiltere)	8.835.000.000
4	BP (İngiltere)	8.645.000.000
5	Lukoil (Rusya)	6.944.000.000
6	Petronas (Malezya)	5.768.000.000
7	Statoil (Norveç)	2.356.000.000
8	CNOOC (Çin)	2.343.750.000
9	Eni (İtalya)	1.320.000.000
10	Sonangol (Angola)	1.237.500.000
11	KOGAS (Güney Kore)	990.000.000
12	Occidental (ABD)	920.000.000
13	Total (Fransa)	758.500.000
14	TPAO (Türkiye)	356.250.000
15	Japex (Japonya)	300.000.000
16	Gazprom Neft (Rusya)	300.000.000

Yapılan ihalelerde Fransız ve Alman şirketlerinin beklentilerinin altında kalmalarının, ABD’nin Irak işgaline karşı tavır almaları ve işgal sürecindeki gelişmelere ilgisiz kalmalarının sonucu olduğu söylenebilecektir. Ayrıca İngiliz şirketlerinin toplam 17,48 milyar varil, Çinli şirketlerin toplam 12.32 milyar varil, ABD’li şirketlerin ise 9,8 milyar varillik rezervle ilk 3 sırayı almaları dikkat çekicidir.

İngiltere ilk sırayı alarak eski sömürgesi üzerindeki etkilerinin devam ettiğini ve işgale destek veren politikaların sonucunun alındığını göstermektedir. ABD’nin de işgalin başat gücü olarak beklediği sonucu aldığı söylenebilecektir. Ancak şimdiye kadar bölgeyle ilgili gelişmelerden uzak kalan, gelişen ekonomisine paralel olarak yeni enerji kaynakları bulma arayışına giren Çin’in, bölgedeki rezervlerden en yüksek payı almış olması, Ortadoğu dengelerine yeni bir aktörün daha ekleneceğini göstermektedir. Diğer dikkat çekici husus ise Rusya’nın Lukoil firması ile Irak’taki enerji piyasasında etkinleşerek, bölgede söz sahibi olacağıdır.

Irak’taki doğalgaz kaynakları genellikle petrol kaynakları ile aynı yataklarda bulunmaktadır. Ancak bazı alanlarda sadece doğalgaz bulunduğu tespit edilmiş ve bu bölgelerde yapılan ihalelerde 4 şirket [Kogas (Güney Kore), TPAO (Türkiye), KazMunaiGaz (Kazakistan), Kuwait Energy (Kuveyt)] başı çekmiştir. (Bkz. Tablo-5)

¹⁷ Demir, 2012, s.7.

TABLO-5: DOĞALGAZ İHALELERİNDE BAŞARILI OLAN ŞİRKETLER		
SIRA	ŞİRKET ADI VE MENŞEİ	TOPLAM REZERV (milyar m ³)
1	Kogas (Güney Kore)	78,61
2	TPAO (Türkiye)	59,5
3	KazMunaiGaz (Kazakistan)	59,49
4	Kuwait Energy (Kuveyt)	40,37

Petrol ve gaz ülkesi olan Kuveyt ve Kazakistan'a ait şirketlerin, üretimlerini artırmak ve pazar paylarını genişletmek maksadıyla, bu ihalelerden pay alma gayretine girmeleri doğal karşılanabilir. Ancak Kogas gibi bir Uzakdoğu şirketinin ihaleden pay almasını, ülkelerinin enerji ihtiyaçlarını karşılama arayışının yanı sıra Çin gibi Ortadoğu dengelerinde yer alma arayışı olarak yorumlanabilecektir. Türkiye'nin ise doğalgazda dışa bağımlı olması (özellikle Rusya'ya) nedeniyle enerji tedarikçilerini genişletme arayışında olduğu söylenebilecektir.

3. IKYY'nin Petrol ve Doğal Gaz Politikası

Hali hazırda federal düzeyde bölgesel yönetimi de bağlayıcı bir hidrokarbon yasası yürürlükte olmadığından, petrol şirketleriyle fiili anlaşmalar yapılarak, petrol ve gaz sahalarında arama ve üretim çalışmaları yürütülmektedir. Bu durum aslında petrol ve gaz kaynaklarının en kısa sürede ülke ekonomisine kazandırılması kaygısından kaynaklanan, zaruri bir sorun olmakla birlikte tarafların da bir şekilde çıkarlarına uygun düşmektedir.

Irak Federal Anayasanın 117. maddesine göre, IKYY çok uluslu petrol şirketleriyle merkezi yönetimden bağımsız ve farklı nitelikte anlaşmalar yapmıştır. IKYY bugüne kadar Hindistan, İngiltere, ABD, Kanada, Fransa, Macaristan, Çin, Rusya, Güney Kore, Avusturya, Norveç gibi ülkelerden 37 petrol şirketi (Bkz. Tablo-6) ile konsorsiyum veya tekil olarak, 49 arama bloğunda (bkz. Harita-2 ve Harita-3), petrol / doğalgaz arama, üretim ve geliştirme faaliyetleri için anlaşma yapmıştır.¹⁸

TABLO-6: IRAK KUZEYİNDE FAALİYET GÖSTEREN PETROL ŞİRKETLERİ ¹⁹ (Bkz. Harita-5 ve Harita-6)					
	ŞİRKET	BÖLGE VE HİSSE		ŞİRKET	BÖLGE VE HİSSE
1	Addax	Sangaw North %20	18	KNOC	Bazian %80
		Taq Taq %36			Hawler %15
2	Afren	Ain Sifni %20			Qush Tapa %80
		Barda Rash %60			Sangaw North %20
3	Crescent Petroleum	Khor Mor %50			Sangaw South %60
		Chemchemical %50	19	Marathon	Atrush %16
4	Dana Gas	Khor Mor %50			Harir %45
		Chemchemical %50			Safen %45
5	DNO	Duhok %40			Sarsang 18,75
		Erbil %40	20	Murphy	Baranan: %20
		Tawke %55			Central Dohuk %50
6	ExxonMobil (Bkz. Harita-9)	Al Qush %80	21	New Age	Erbil %40
		Baeshiqa %80	22	Niko Resources	Qara Dagh %37
		Pirmam %80	23	Oil Search Limi-	Taza %60

¹⁸ Demir, 2012, s.10.

¹⁹ <http://www.hurriyetdailynews.com/images/Documents/Oil-Rush.pdf> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

				ted	
		Betwata %80			Bina Bawi %36
		Arbat East %80			Mala Omar %75
		Qara Hanjeer %80			Rovi %15
7	Gazprom Neft	Shakal %80			Sarta %15
		Garmian %40			Shorish %75
		Ber Bahr %40	24	OMV	Hawler %65
		Chia Surkh %60			Sindi Amedi %33,75
		Taq Taq %44	25	Oryx	
		Duhok %40	26	Petoil	Chia Surkh %20
8	Genel Enerji	Miran %18,75	27	Petroceltic	Dinarta %16
		Tawke %25			Shakrok %16
		Bina Bawi %44	28	Petroquest	Central Dohuk %30
					Sulevani %80
9	GEP	Atrush %64	29	Reliance Industries Limited	Rovi %60
		Akri Bijel %16	30	Repsol	Piramagrun %80
10	GKP	Ber Bahr %40			Qala Dze %80
		Shaikan %60	31	Shamara	Taza %20
		Sheikh Adi %80	32	Sterling	Sangaw North %40
11	Groundstar Resources	Qara Dag %6			
12	Heritage	Miran %56,25	33	Talisman	Baranan %60
		Dinarta %64			Kurdamir %40
13	Hess	Shakrok %64			Topkhana %80
14	HKN	Sarsang %56,25	34	Teksas Keystone Petroleum	Shaikan %4
15	Hunt Oil	Ain Sifni %60	35	Total	Harir %35
		Akri Bijel %64			Safen %35
16	Kalegran	Shaikan %16	36	Vast Exploration	Qara Dag %37
17	Komet	Barda Rash %20	37	Western Zagros	Garmian %40
					Kurdamir %40

Hâlihazırda günlük ihracat miktarı, yaklaşık 125 bin varildir. Bu miktarın artırılması amacıyla Kerkük-Yumurtalık Hattı'na 400 bin varil/gün kapasiteli ilave boru hattı kurulması ve hattın 2014'te devreye alınması planlanmaktadır.²⁰ İKYY Doğal Kaynaklar Bakanlığı, petrol üretimini, 2014 yılı itibariyle, günlük 1 milyon varile çıkartmayı planlamaktadır.²¹

²⁰ Demir, 2012, s.10.

²¹ Demir, 2012, s.11.

Harita-2: Irak Kuzeyinde Anlaşma Yapılan Petrol Sahaları-1²²

Harita-3: Irak Kuzeyinde Anlaşma Yapılan Petrol Sahaları-2²³

IKYY'nin 6'sı ExxonMobil şirketiyle olmak üzere 49 sahada yaptığı anlaşmaların haricinde, 8 sahanın (Arbat, Pulkhana, Choman, Hindren, Penjwin, Halabja, Jabal Kand, Khurmala Dome) ihalesi güvenlik sorunu, altyapı yetersizlikleri, siyasi kaygılar gibi sebeplerle henüz gerçekleştirilememiştir. (Bkz. Harita-4)

²² <http://www.krg.org/pages/page.asp?lngnr=12&rn=296&PageNr=1> (Erişim Tarihi: 04.08.2012)

²³ <http://www.krg.org/pages/page.asp?lngnr=12&rn=296&PageNr=1> (Erişim Tarihi: 04.08.2012)

Türkiye'nin eski Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, 02 Mart 2015 tarihinde yaptığı açıklamada, güvenlik sorunlarının aşılması durumunda, Türkiye'nin, Kandil Dağı'nın eteklerinde bulunan Hindren ve Choman sahalarında petrol arayacağı hususlarını belirtmiştir.²⁴ Bölücü terör örgütü PKK'nın yönetim merkezinin bulunduğu Kandil Dağı bölgesindeki petrol kaynaklarının, Türkiye tarafından çıkarılacak olması, örgütün muhtemel bir çok büyük finans kaynağının kontrol altına alınması açısından büyük önem arz etmektedir.

Harita-4: Irak Kuzeyinde İhalesi Yapılmamış Petrol Sahaları

4. İKYY'nin Anlaşma İmzaladığı Şirketler

4.1. Addax / Oryx / Sinopec

Addax 1994 yılında kurulmuştur. İlk sözleşmesini 1998 yılında Nijerya ile yapan şirket, halen Nijerya, Kamerun, Gabon ve Irak kuzeyindeki faaliyetlerine devam etmektedir. Addax'ın Irak kuzeyinde Sangaw North sahasında %20, Taq Taq sahasında ise %36 hissesi bulunmaktadır.²⁵ Çinli Sinopec Group (China Petrochemical Corporation), Ağustos 2009 ayında, Addax hisselerinin %47'sini 8,27 milyar dolara satın almıştır.²⁶ Bu alım sonrasında Addax geri kalan %53'lük hissesi ile Oryx Petroleum ile birleşerek ticari faaliyetlerine Oryx-Addax adıyla devam etmiştir.

4.2. Afren

Afren (African Energy) 2004 yılında, Afrika ülkelerindeki enerji yatırımlarına yönelmek amacıyla kurulmuştur. İngiltere'nin başkenti Londra merkezli şirketin, Nijerya, Liberya,

²⁴<https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/kandil-dagi-eteklerinde-petrol-aranacak-170901.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2019)

²⁵ <http://www.addaxpetroleum.com/about-us/faq-milestones> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

²⁶ <http://www.guardian.co.uk/business/2009/jun/24/oil-company-sinopec-addax-merger> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

Gabon, Kongo, Cote D'İvire ve Gana'da ticari faaliyetleri bulunmaktadır.²⁷ Irak kuzeyinde de petrol çıkarma ve üretim faaliyetlerini sürdüren Afren'in, Barda Rash sahasında %60, Ain Sifni sahasında ise %20 hissesi bulunmaktadır.²⁸

4.3. Crescent Petroleum

Ortadoğu'nun ilk bağımsız petrol ve doğalgaz şirketi olan Crescent Petroleum, 1970'li yılların başlarında, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'nde kurulmuştur. Araştırma, geliştirme, boru hatlarıyla enerji iletimi, rafinericilik, doğalgaz ve petrol yan ürünlerinin üretimine odaklanan şirketin, BAE dışında İngiltere'de bir, İran'da bir ve Irak'ta da dört tane (Basra, Bağdat, Erbil, Süleymaniye) bürosu bulunmaktadır. Crescent Petroleum, petrol ve gaz sektöründeki fırsatların yakalanması sonucu dünyanın sayılı enerji şirketleri arasına girmeyi başarmıştır. Bu kapsamda; 1980'li yılların sonuna gelindiğinde, BAE'nin yanı sıra, Arjantin, Kanada, Yugoslavya, Fransa, Tunus'ta faaliyet göstermeye başlayan Crescent Petroleum, 1990'lı yıllara gelindiğinde çalışma alanına Mısır, Pakistan ve Yemen'i de katmıştır.²⁹

Ortadoğu, Basra Körfezi bölgesi, Kuzey Afrika, Hazar Denizi ve Güney Asya'daki enerji fırsatlarına odaklanan Crescent Petroleum³⁰, Irak'taki faaliyetlerini de yoğunlaştırma arayışına girmiştir. Bağdat'ta 1990'lı yılların başında büro açarak ticari temaslarını sağlayan şirket, 2005 yılında Irak Petrol Bakanlığı ile imzaladığı anlaşma uyarınca, 10 milyar varillik petrol rezervine sahip olduğu değerlendirilen Basra bölgesindeki Ratawi sahasında arama ve üretim çalışmalarına başlamıştır.³¹ Ayrıca Crescent Petroleum, IKYY Petrol Bakanlığı ile yapmış olduğu anlaşma uyarınca da, Khor Mor ve Chemchemal sahalarında, Dana Gas ile kurduğu %50-%50 oranında ki ortaklığı ile doğalgaz arama ve çıkarma çalışmalarını sürdürmektedir.³²

4.4. Dana Gas

Dana Gas 2005'te 300'ün üzerinde bir iştirakçi topluluğunun katılımıyla, Birleşik Arap Emirlikleri'nin Abu Dabi şehrinde kurulmuştur.³³ Söz konusu kurucuların 44'ü uluslararası piyasalardan, 177'si Birleşik Arap Emirlikleri'nden, 7'si Umman'dan, 20'si Katar'dan, 17'si Kuveyt'ten, 6'sı Bahreyn'den, 57'si ise Suudi Arabistan'dan iştirak etmişlerdir.³⁴

Dana Gas faaliyet alanını Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Güney Asya'yı içine alan MENA-SA (Middle East, North Africa, South Asia) olarak tanımlamaktadır.³⁵ Yönetim merkezi Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'nin Shariyah şehrinde bulunan Dana Gas'ın, üretim faaliyetleri yürüttüğü BAE, Mısır ve Irak'ın haricinde Suudi Arabistan ve İngiltere'de de büroları bulunmaktadır.³⁶

Dana Gas Irak kuzeyinde Khor Mor ve Chemchemal sahalarında, iş ortağı Crescent Petroleum ile birlikte doğalgaz arama ve çıkarma çalışmalarını sürdürmektedir. Chemchemal sahasında üretilen gaz ile Erbil ve Süleymaniye'deki elektrik santralleri çalıştırılmakta olup, 4 mil-

²⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Afren> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

²⁸ http://www.afren.com/operations/kurdistan_region_of_iraq/ (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

²⁹ <http://www.crescent.ae/html/company.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³⁰ <http://www.crescent.ae/html/company.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³¹ http://www.crescent.ae/html/iraq_projects.html (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³² http://www.crescent.ae/html/iraq_projects.html (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³³ <http://www.danagas.com/en/article/about-us/overview.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³⁴ <http://www.danagas.com/en/member/about-us/our-people/founders/international.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³⁵ <http://www.danagas.com/en/article/about-us/message-from-the-honorary-chairman-2.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³⁶ <http://www.danagas.com/en/article/about-us/overview.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

yon Iraklının elektrik ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu maksatla Khor Mor sahasından Erbil'e kadar 176 km uzunluğunda doğalgaz nakil boru hattı inşa edilmiştir. Ayrıca Ağustos 2008 ayında gaz üretimine başlanan Khor Mor sahasında, Ocak 2011 ayından itibaren LPG üretimi de yapılmaktadır.³⁷ (bkz. Harita-5)

Harita-5: Khor Mor ve Chemchemal Gaz Sahaları³⁸

4.5. DNO

DNO (Det Norske Olijeselskap) 1971 yılında Norveç'in başkenti Oslo'da kurulmuştur. DNO üretim faaliyetlerine ilk olarak 1974 yılında Royal Dutch Shell firmasının üretim alanı içerisindeki Kuzey Denizi'nde başlamıştır.³⁹ Son yıllarda Irak kuzeyindeki faaliyetlerine odaklanan DNO'nun, Tawke sahasında %55, Duhok sahasında %40, Erbil sahasında ise %40 hissesi bulunmaktadır.⁴⁰ DNO halen Irak kuzeyinin haricinde Yemen, Tunus, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde üretim faaliyetlerine devam etmektedir.⁴¹

4.6. ExxonMobil

Edwin Drake ve Billy Smith tarafından 1859 yılında Pensilvanya'da ABD'nin ilk petrolü bulunmuştur. Petrol üretiminin artmaya başlamasıyla, petrolün işlenmesi ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. John D. Rockefeller ve ortakları tarafından, petrol üretimi ve işlenmesi maksadıyla, 1870 yılında, Ohio'da Standard Oil Company (Ohio) kurulmuştur.⁴²

Kısa sürede ABD'nin en büyük petrol tröstüne dönüşen Standard Oil Company mahkeme kararlarıyla, 1882, 1890 ve 1911 bölünmeler yaşamıştır. Bu bölünmeler sonrasında;

³⁷ <http://www.danagas.com/en/project/operations/iraq/kurdistan-region.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³⁸ <http://www.danagas.com/en/project/operations/iraq/kurdistan-region.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

³⁹ <https://www.dno.no/about-dno/history/> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴⁰ <https://www.dno.no/dno-operations/kurdistan-region-of-iraq/our-assets-in-kurdistan/> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴¹ <https://www.dno.no/about-dno/business-objectives/> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴² http://www.exxonmobil.com/Corporate/history/about_who_history_alt.aspx (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

-Standard Oil şirketinin net sermayesinin %50'sine sahip olan ve daha sonra Exxon ismini alacak olan New Jersey Standard Oil,

-Standard Oil Şirketinin net sermayesinin %9'una sahip olan ve önce Vacuum Oil daha sonra Mobil ismini alacak olan New York Standard Oil şirketleri kurulmuştur.⁴³

New Jersey Standard Oil şirketi de 1911 yılındaki bölünmelerle Socony Oil ve Jersey Standard Oil olarak ikiye bölünmüştür.⁴⁴

Söz konusu dağılma sonrasında ortaya çıkan ve günümüzde de dünya petrol piyasasında etkin aktörler arasında yer alan diğer şirketler ise;

- Daha sonra Chevron ismini alan California Standard Oil,
- Önce Sohio, sonra da Marathon ismini alan Ohio Standard Oil,
- Daha sonra Amoco ismini alan Indiana Standard Oil,
- Daha sonra Conoco ismini alan Continental Oil,
- Önce Arco sonra Sun ismini alan Atlantic adlı şirketler olmuştur.⁴⁵

Vacuum Oil şirketi 19666 yılında aldığı kararla adını Mobil Oil Company olarak değiştirmiştir. Jersey Standard Oil şirketi ise aynı kararı 1972 yılında vererek Exxon Corporation adını almıştır. Exxon ve Mobil şirketleri ise 30 Kasım 1999'da yaptıkları anlaşmayla birleşerek ExxonMobil ismini almışlardır.⁴⁶

ExxonMobil halen, ABD, Meksika, Kanada, Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Kamerun, Çad, Mısır, Irak, Kuveyt, Katar, BAE, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Romanya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Ukrayna, İngiltere, Avustralya, Çin, Hindistan, Endonezya, Kore, Malezya, Yeni Zelanda, Filipinler, Rusya, Singapur, Tayvan ve Tayland olmak üzere 44 ülkede faaliyet göstermektedir.⁴⁷

ExxonMobil, Irak Petrol Bakanlığı'nın 28 Mart 2011'de düzenlediği ihale ile West Qurna-1 bölgesinin işletme hakkını kazanmıştır. Toplam petrol rezervinin 8,7 milyar varil olduğu değerlendirilen bölgede, arama ve çıkarma çalışmalarını Royal Dutch Shell şirketi ile birlikte yürütecek olan ExxonMobil, günlük 285.000 varil üretim yapmayı planlamaktadır.⁴⁸

Irak güneyindeki çalışmalarının yanı sıra Irak kuzeyinde de petrol arama ve çıkarma arayışına giren Exxon Mobil, IKYY Petrol Bakanlığı ile Kasım 2011 ayında yaptığı anlaşma uyarınca Al Qush, Baeshiqa, Pirmam, Betwata, Abrat East ve Qara Hanjeer bölgelerinde faaliyet gösterme hakkını elde etmiştir. (Bkz. Harita-6) Irak Hükümetince tepkiyle karşılanan bu anlaşma sonrasında, taraflar arasında uzlaşma gayretlerine devam edilmiş, ancak henüz nihai bir sonuç alınamamıştır.⁴⁹

⁴³ Yergin, Daniel, (2003), Petrol: Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü, (Çeviren: Kamuran Tuncay), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, s.98.

⁴⁴ http://www.exxonmobil.com/Corporate/history/about_who_history_alt.aspx (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴⁵ Yergin, 2003, s.108

⁴⁶ http://www.exxonmobil.com/Corporate/history/about_who_history_alt.aspx (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴⁷ http://www.exxonmobil.com/Corporate/Imports/globalwebsites/about_where_countries.aspx (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴⁸ <http://www.exxonmobiliraq.com/pa/iraqs-west-qurna-i-field.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁴⁹ http://www.derrickpetroleum.com/2012/01/30/total_jumps_the_kurdistan_bandwagon (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

Harita-6: ExxonMobil'in Irak Kuzeyinde İşleteceği Sahalar

4.7. Gazprom

Gazprom (Gazovaya Promyshlennost / Gaz Endüstrisi), 1989 yılında SSCB'nin dağılması sonrasında kurulmuş Rusya Federasyonu'na bağlı bir devlet şirkettir. Gazprom 1993-1997 yılları arasında özelleştirme sürecine girmiş ve hisselerinin %33'ü halka arz edilmiş, %15'i çalışanlarına dağıtılmış, geri kalan %52'si ise devlet elinde tutulmaya devam etmiştir. Ayrıca Gazprom hisselerinin %5'inden fazlasının yabancılara satışı yasaklanmıştır. Gazprom, bazı bölgelerde birlikte hareket etmek maksadıyla, 2006 Aralık ayında Royal Dutch Shell ve Haziran 2007 yılında BP ile işbirliği anlaşmaları imzalamıştır.⁵⁰ Gazprom'un birçok ülkede işletmesini yaptığı sahalardaki toplam rezervinin 35 trilyon m³, 2011 yılındaki toplam üretiminin ise 513,2 milyar m³ olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu üretim kapasitesiyle, Gazprom tek başına Rusya'daki gaz üretiminin %84'ünü, dünya gaz üretiminin ise %14,5'ini karşılamaktadır.⁵¹

Gazprom Neft ise 1995 yılında Sibneft adıyla (Siberian Oil Company) kurulan bir devlet şirkettir. Sibneft 1996-1997 yılları arasında geçirdiği özelleştirme süreci sonucunda hisselerinin %49'u satılmıştır. 1998-2004 yılları arasında ise modernizasyon sürecine giren Sibneft'in %75,68 hissesi, 2005 yılında Gazprom tarafından satın alınmıştır. Aynı yıl içinde Sibneft'teki hisselerinin oranını %95'e çıkartan Gazprom, şirketin adını Gazprom Neft olarak değiştirmiştir. Gazprom Neft, bazı alanlarda birlikte hareket etmek maksadıyla, 2008 yılında Lukoil ve BP ile işbirliği anlaşmaları imzalamıştır.⁵²

⁵⁰ <http://www.gazprom.com/about/history/> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁵¹ <http://www.gazprom.com/about/production/> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁵² <http://www.gazprom-neft.com/company/history.php> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

Gazprom Neft'in, Sırbistan, Irak, Venezuela, Gine, Angola ve Küba'da arama ve üretim yatırımları bulunmaktadır. Gazprom Neft, Irak Petrol Bakanlığı ile 2010'da imzaladığı anlaşma neticesinde Irak güneyinde Badra sahasında, Kogas (Güney Kore), Petronas (Malezya), TPAO (Türkiye) şirketleriyle ortak olarak 2011'de petrol arama faaliyetlerine başlamış olup, 2017'de üretime geçmeyi planlamıştır.⁵³ Ayrıca Gazprom Neft IKYY Petrol Bakanlığı ile 2012'de imzaladığı anlaşma ile Shakal sahasının %80, Garmian sahasının %40 hissesini almıştır.⁵⁴

4.8. Genel Enerji

Çukurova Holding'in bir iştiraki olan Genel Enerji, yatırımlarını Irak kuzeyi merkezli olarak yürütmektedir. Irak Kuzeyi Yerel Yönetimi daha resmi olarak kurulmadan, Süleymaniye Bölgesel Yönetimi ile 17 Temmuz 2002'de Taq Taq bölgesinde petrol arama ve çıkarmaya ilişkin bir anlaşma yapılmış, daha sonra bu anlaşma anayasal olarak kuruluşunu sağlamış olan IKYY ile 20 Ocak 2004 tarihinde yapılan anlaşma ile güvence altına alınmıştır.⁵⁵

Genel Enerji, Irak kuzeyinde halen Chia Surkh sahasında %60 hisseyle, Taq Taq sahasında %44 hisseyle, Bina Bawi sahasında %44 hisseyle, Duhok sahasında %40 hisseyle, Ber Bahr sahasında %40 hisseyle, Tawke sahasında %25 hisseyle, Miran sahasında %18,75 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.⁵⁶ Irak kuzeyinde daha etkin bir rol alma ve rekabet gücünü artırma arayışında olan Genel Enerji, Kasım 2011 ayında İngiliz Vallares PLC şirketi ile birleşerek Genel Enerji Plc adını almıştır.⁵⁷

4.9. General Exploration Partners (GEP)

GEP şirketi ABD'li Aspect'in %66,7 ve Kanadalı Shamaran'ın %33,3 hisselerle kurdukları ortak şirkettir.⁵⁸ Aspect Holding petrol arama ve üretim alanlarında ABD, Macaristan ve Irak kuzeyinde faaliyet gösteren bir şirkettir.⁵⁹ Shamaran Petroleum ise 3 Ekim 1991'de Arauco Resources Corporation adıyla kurulmuş, 21 Ekim 2009'da Shamaran Petroleum Corporation adını almıştır.⁶⁰ Shamaran Petroleum Irak kuzeyindeki petrol arama ve çıkarma faaliyetlerine odaklanmış olup, halen Taza sahasında %20 hissesi bulunmaktadır. Ayrıca Aspect ve Shamaran ortaklığıyla kurulan GEP'in Atrush sahasında %64 hissesi bulunmaktadır.⁶¹

4.10. Gulf Keystone Petroleum (GKP)

GKP, genel olarak Irak kuzeyinde enerji alanında faaliyet göstermek üzere, 2001 yılında, İngiltere, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt'ten bazı yatırımcıların bir araya gelmesiyle Bermuda'da kurulmuş bir şirkettir.⁶² Merkezi Bermuda'da bulunan şirketin Irak (Erbil), Cezayir (Algiers) ve İngiltere (Londra)'de büroları bulunmaktadır.⁶³ GKP, Irak kuze-

⁵³ <http://www.gazprom-neft.com/business/mining.php> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁵⁴ <http://www.gazprom-neft.com/press-center/news/407602/> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

⁵⁵ <http://www.genelenergy.com/index.php?sf=about&k=285> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁵⁶ <http://www.genelenergy.com/index.php?sf=operations&k=317> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁵⁷ <http://haber.gazetevatan.com/buyuk-anlasma/471787/1/Haber> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁵⁸ <http://www.shamaranpetroleum.com/s/Projects.asp?ReportID=367270> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁵⁹ <http://www.aspectenergy.com/index.php?p=home> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶⁰ <http://www.shamaranpetroleum.com/s/ShareCorpHistory.asp> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶¹ <http://www.shamaranpetroleum.com/s/Atrush.asp?ReportID=420604> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶² <http://www.gulfkeystone.com/History-and-Milestones.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶³ <http://www.gulfkeystone.com/key-facts.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

yinde Akri Bijel sahasında %16, Ber Bahr sahasında %40, Shaikan sahasında %60, Sheikh Adi sahasında %80 hisseyle petrol arama ve çıkarma faaliyetlerine devam etmektedir.⁶⁴

4.11. Heritage Oil

Heritage Oil, Ocak 1992 ayında Land and Marine Hydrocarbons Development Limited adıyla Kanada'nın Calgary şehrinde kurulmuş, Temmuz 1993 ayında adını Heritage Oil and Gas Limited olarak değiştirmiştir.⁶⁵ Heritage Oil Avrupalı yatırımcıları çekebilmek maksadıyla, 22 Şubat 2008'de, Kanada'nın Calgary şehrinde bulunan merkezini İngiltere'nin Jersey şehrine taşıma kararı almıştır.⁶⁶

Heritage Oil kurulduğundan beri geniş bir faaliyet alanına yayılmış olup, halen Irak, Malta, Tanzanya, Mali, Pakistan, Libya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Rusya'da petrol arama ve çıkarma faaliyetlerine devam etmektedir.⁶⁷ Heritage Oil Irak kuzeyinde Miran sahasında %56,25 hisseyle çalışmalarını sürdürmektedir.⁶⁸

4.12. Hess

Hess şirketi 19 yaşındaki Leon Hess tarafından, 1926 yılında, ABD'de kurulmuştur. İlk olarak tankerle petrol taşımacılığı üzerine kurulan ve bu alanda büyüyen şirket, 1948 yılında 10.000 tonluk ilk tankerini alarak deniz taşımacılığına da adım atmıştır. Şirket 1952 yılında ilk terminalini kurmuş ve günümüze kadar terminal sayısını 21'e çıkarmıştır. Ayrıca 1957'de ilk petrol rafinerisini inşa eden şirket, 1960'tan itibaren benzin istasyonları kurmaya başlamıştır.⁶⁹

Girilen sektörlerde yaşanan hızlı büyümeye paralel olarak idari yapı değişikliğine giden şirket, 1962 yılında Hess Oil and Chemical Corporation ismini almıştır. Hess Corporation ile Amerada Petroleum Corporation, Hess Amerada adıyla bir ortaklık kurarak, 1969 yılında, Alaska bölgesinde petrol arama faaliyetlerine başlamıştır. Hess Amerada 1972 yılında Meksika Körfezi ve Kuzey Denizi'nde de petrol aramaya başlamıştır.⁷⁰

Meksika Körfezi ve Kuzey Denizi'nde petrol üretimi faaliyetleri yürüten Hess Amerada, 1996 yılında Güney Asya'da da faaliyet gösterme kararı almış ve yapılan altyapı çalışmaları neticesinde Gine, Malezya ve Tayland bölgesinde daha etkin olabilmek için 2001 yılında Triton Energy Limited satın alınmıştır. Amerada Hess Corporation 2006 yılında adını Hess Corporation olarak değiştirme kararı almıştır.⁷¹

Yönetim merkezi ABD'nin New York şehrinde bulunan Hess Corporation'un, faaliyet gösterdiği bütün ülkelerde büroları bulunmakla birlikte Woodbridge (ABD), Houston (ABD), Londra (İngiltere), Kuala Lumpur (Malezya), Bome (Gine), Kahire (Mısır), Cezayir ve Tripoli (Libya)'de bölgesel yönetim büroları bulunmaktadır.⁷²

⁶⁴ <http://www.gulfkeystone.com/Kurdistan%20Region%20of%20Iraq.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶⁵ <http://www.heritageoilplc.com/timeline.cfm> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶⁶ http://uk.reuters.com/article/2008/02/22/heritage_reorganization_idUKN226227912008022 (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶⁷ <http://www.heritageoilplc.com/about.cfm> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶⁸ <http://www.heritageoilplc.com/iraq.cfm> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁶⁹ <http://www.hess.com/company/history/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁰ <http://www.hess.com/company/history/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷¹ <http://www.hess.com/company/history/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷² <http://www.hess.com/company/global/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

Hess Corporation; ABD, Avustralya, Azerbaycan, Brezilya, Brunei, Cezayir, Çin, Danimarka, Endonezya, Fransa, Gana, Gine, Irak, İngiltere, Kolombiya, Libya, Malezya, Mısır, Norveç, Peru, Rusya ve Tayland'da petrol üretimi yapmaktadır. Hess Irak kuzeyinde ise Dinarta ve Shakrok sahalarında, %64 hisse ile petrol arama ve üretim faaliyetlerini sürdürmektedir.⁷³

4.13. HKN

HKN şirketi 1973'te kurulan ve idari yapısı 1979'da yeniden düzenlenen, merkez bürosu ABD / Teksas'ta bulunan küçük bir Amerikan şirkettir.⁷⁴ HKN Irak kuzeyinde Sarsang sahasında %56,25'lik hisseyle, petrol arama ve çıkarma faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁵

4.14. Hunt Oil

Hunt Oil Company 1934 yılında ABD'de kurulmuştur. Petrol ve gaz üretimi faaliyetlerine odaklanan şirketin Yemen ve Peru'da sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG / Liquefied Natural Gas) üretimine ilişkin projeleri bulunmaktadır.⁷⁶ Günümüzde petrol ve gaz sektöründe küresel bir şirket haline gelen Hunt Oil'in, Kuzey Amerika (ABD, Kanada, Meksika), Güney Amerika (Kolombiya, Peru, Şili), Avrupa (İtalya, Romanya), Avustralya ve Ortadoğu (BAE, Irak, Umman, Yemen)'da arama ve üretim faaliyetleri bulunmaktadır.⁷⁷ Hunt Oil Irak kuzeyinde Ain Sifni sahasında %60'lık hisseyle arama ve üretim faaliyetlerine devam etmektedir.⁷⁸

4.15. Kalegran

Kalegran, hisselerinin tamamı MOL şirketine ait olan ve MOL'ün Irak'ta yürüteceği faaliyetler için kurduğu şirkettir. Kalegran'ın Irak kuzeyinde Akri Bijeel sahasında %64, Shaikan sahasında ise %16 hissesi bulunmaktadır.⁷⁹ MOL (Hungarian Oil and Gas Company Plc) şirketi ise 1991'de Macaristan'da kurulmuştur.⁸⁰ Halen Orta ve Güneydoğu Avrupa'nın en büyük petrol ve gaz şirketleri arasında yer alan MOL, Macaristan'ın haricinde kurduğu yerel şirketlerle, İtalya, Avusturya, Slovakya, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Sırbistan, Karadağ, Rusya, Kamerun, Katar, Umman ve Irak'ta faaliyetlerine devam etmektedir.⁸¹

4.16. Korean National Oil Company (KNOC)

KNOC, Mart 1979 ayında, Korea Petroleum Development Corp. (PEDCO) adıyla, Güney Kore'de kurulmuştur. Uzakdoğu ülkelerine yönelik hızlı bir yayılma gösteren PEDCO, 1999'da adını değiştirerek Korean National Oil Company (KNOC) ismini almıştır. KNOC, 2004'te gaz üretimine başlamış ve 2009'da Harvest Energy Trust, 2010'da Dana Petroleum, 2011'de Hunt Oil Company ve Altius Holdings adlı şirketleri satın alınmıştır.⁸²

KNOC Kore haricinde; Endonezya, Kazakistan, Çin, Özbekistan, Vietnam, Azerbaycan, Kanada, Peru, ABD, Venezuela, Kolombiya, Libya, Nijerya, İngiltere, Irak ve Yemen'de faali-

⁷³ <http://www.hess.com/operations/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁴ <http://www.hkninc.com/profile.html> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁵ <http://www.maerskoil.com/Media/NewsAndPressReleases/Pages/HKNEnergyLtd.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁶ <http://www.huntoil.com/About.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁷ <http://www.huntoil.com/OpsOverview.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁸ <http://www.huntoil.com/IntlOps.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁷⁹ <http://www.iraq-businessnews.com/2010/03/16/mol-makes-discovery-in-akri-bijeel-block-in-kurdistan/> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁰ http://www.mol.hu/en/about_mol/our_company/our_history/chronological_history/7 (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸¹ http://www.mol.hu/en/about_mol/our_company/our_history/chronological_history/9 (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸² http://www.knoc.co.kr/ENG/sub01/sub01_4.jsp (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

yet göstermektedir.⁸³ KNOC Irak kuzeyinde ise; Bazian sahasında %80, Qush Tapa sahasında %80, Sangaw South sahasında %60, Sangaw North sahasında %20, Hawler sahasında %15 hisse ile arama ve üretim faaliyetlerine devam etmektedir.⁸⁴ Ayrıca söz konusu şirketin; Vietnam, Endonezya, Peru, ABD, İngiltere, Rusya, Kazakistan, Nijerya, Yemen, Kanada, Kamçatka ve Özbekistan'da büroları bulunmaktadır.⁸⁵

4.17. Marathon

Marathon adlı şirketin kökeni 1887 yılında ABD'li Standard Oil şirketinin bünyesinde kurulan Ohio Standard Oil şirketine dayanmaktadır. ABD'de çıkarılan anti-tröst yasaları uyarınca Standard Oil şirketi bölünmeler yaşamış ve Ohio Standard Oil şirketi 1911 yılında bağımsız hale gelmiştir. Ohio şirketi 1924 yılında Lincoln Oil Refining Company'yi, 1930 yılında ise Transcontinental Oil Company'yi satın almış ve çıkardığı ürünleri Marathon Product adıyla pazarlamaya başlamıştır. Amerada, Conoco ve Ohio Oil Company bir araya gelerek, dünya çapında petrol aramak ve jeolojik çalışmalar yapmak maksadıyla, 1948 yılında Conoradio Petroleum Corporation'ı kurmuşlardır. Kurulan bu birliktelikle ciddi atılımlar yapan Ohio, 1959 yılında Aurora Gasoline Company'yi satın almış ve ihtiyaç duyulan yerlere petrol boru hatları inşa edebilmek maksadıyla Marathon Pipe Line Company'yi kurmuştur. Ohio Oil Company, 1962 yılında Marathon Oil Company adını almıştır. İlerleyen yıllarda petrol ve yan ürünleri üretiminin yanı sıra doğalgaz ve sıvılaştırılmış doğalgaz üretimine yönelik adımlar atılmıştır. Dünya çapında büyümeye devam eden Marathon, 1990 yılında, Ohio'da bulunan yönetim merkezini Houston'a taşımıştır. Marathon Oil Company, 2005 tekrar bir isim değişikliğine giderek Marathon Petroleum Company LLC adını almıştır.⁸⁶

Marathon şirketi; ABD, İngiltere, Norveç, Polonya, Libya, Gine, Angola, Endonezya ve Irak'ta faaliyet göstermektedir.⁸⁷ Söz konusu ülkelerde petrol ve doğalgaz arama ve üretim faaliyetlerinin yanı sıra, LPG, LNG ve diğer yan ürünlerin üretimi ile başta boru hatları olmak üzere çeşitli şekillerde enerji iletimi alanlarında faaliyet göstermektedir.⁸⁸ Irak kuzeyinde de yatırımları bulunan Marathon şirketi; Safen, Harir, Sarsang ve Atrush sahalarında, sırasıyla %45, %45, %18,75, %16 hisseler ile petrol arama ve üretim faaliyetlerine devam etmektedir.⁸⁹

4.18. Murphy

Murphy şirketi 1950 yılında, ABD'de, Murphy Corporation adıyla kurulmuş, 1964 yılında ise adını Murphy Oil Corporation olarak değiştirmiştir.⁹⁰ Petrol ve Doğalgaz arama ve üretimi alanlarında faaliyet gösteren şirketin yönetim merkezi ABD'nin Houston şehrinde bulunmaktadır. Ayrıca Kanada, Malezya, Kongo, Endonezya, Singapur, Avustralya ve Irak'ta büroları bulunan şirketin, Kongo, İngiltere, Surinam, Avustralya, Endonezya, Brunei ve Irak'ta yatırımları bulunmaktadır.

⁸³ http://www.knoc.co.kr/ENG/sub03/sub03_1.jsp (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁴ http://www.knoc.co.kr/ENG/sub03/sub03_1_5_1.jsp (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁵ http://www.knoc.co.kr/ENG/sub05/sub05_4.jsp (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁶ http://www.marathonoil.com/About_Us/History/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁷ http://www.marathonoil.com/Global_Operations/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁸ http://www.marathonoil.com/About_Us/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁸⁹ http://www.marathonoil.com/Global_Operations/Kurdistan_Region_of_Iraq/Operations/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁰ <http://www.murphyoilcorp.com/about/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

rımları bulunmaktadır.⁹¹ Söz konusu şirket Irak kuzeyinde; Central Dohuk sahasında %50, Baranan sahasında %20 hisse ile faaliyetlerine devam etmektedir.⁹²

4.19. Niko Resources

Niko Resources 1987 yılında, Kanada’da kurulan petrol ve doğalgaz şirkettir.⁹³ Söz konusu şirketin Kanada haricinde; Hindistan, Bangladeş, Endonezya, Irak, Madagaskar, Pakistan ve Trinidad’da yatırımları bulunmakta olup, Irak kuzeyinde Qara Dagħ sahasında %37 hisse ile faaliyetlerine devam etmektedir.⁹⁴

4.20. Oil Search Limited

Oil Search Limited, 1929’da Papua Yeni Gine’de kurulan petrol ve gaz arama ve üretim şirkettir.⁹⁵ Şirketin sermayesi irili ufaklı çok sayıda yatırımcının bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Söz konusu yatırımcılar ve ortaklık payları bakımından, 2 Ağustos 2012 itibariyle ilk 10 sırayı; HSBC Custody Nominees (Australia) Limited (%20,47), JP Morgan Nominees Australia Limited (%20,38), Independent Public Business Corporation (%14,77), National Nominees Limited (%13,33), Citicorp Nominees Pty Limited (%4,95), Citicorp Nominees Pty Ltd (Colonial First State) (%2,18), Cogent Nominees Pty Limited (%1,69), JP Morgan Nominees Limited Cash Income A/C (%1,12), Australian Foundation Investment Company Limited (%1,08), AMP Life Limited (%0,99) oluşturmaktadır.⁹⁶

Oil Search şirketinin, 18 Nisan 2012 itibariyle; Papua Yeni Gine (PYG)’de 21, Tunus’ta 2, Irak’ta 1, Yemen’de 1 petrol lisansı ile PYG’de 19 gaz lisansı olmak üzere toplam 44 adet işletme lisansı bulunmaktadır.⁹⁷ Söz konusu 44 lisanstan 16’sının ExxonMobil operatörlüğünde yürütülüyor olması, şirketin ABD’li şirketlerin ekseninde faaliyet yürüttüğünü göstermektedir. Şirket Irak kuzeyinde Taza sahasında %60 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.⁹⁸

4.21. OMV (Osterreichischen Mineralöl Verwaltung)

Avusturya’nın en büyük sanayi kuruluşlarından biri olan OMV, 1956’da kurulmuştur. OMV’nin, 2011 itibariyle 29.800 çalışanı bulunmakta ve piyasa değerinin 34,05 milyar Euro olduğu değerlendirilmektedir. Faaliyet alanları Avusturya ve Romanya gibi 2 ülkede yoğunlaşan OMV’nin portföyünde çok sayıda uluslararası yatırımlar da bulunmaktadır. OMV’nin 2011 itibariyle petrol ve gaz üretimine devam ettiği rezervlerin toplamının 1,13 milyar varil, günlük üretimin ise 288.000 varil olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca OMV, Orta Avrupa’da 2.000 km civarında bir gaz boru hattının işletmeciliğini de yapmaktadır.⁹⁹

OMV 2006 yılında Türkiye’nin Petrol Ofisi (PO) şirketine %34 hisse ile ortak olmuş, 2011 yılında ise hisse oranını %97’ye çıkarmıştır. Petrol Ofisi’nin neredeyse tamamının satın alınmasıyla, PO bünyesindeki 2.334 akaryakıt istasyonu da OMV bünyesine geçmiştir. OMV,

⁹¹ <http://www.murphyoilcorp.com/operations/default.aspx> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹² <http://www.murphyoilcorp.com/operations/expro/otherinternational.aspx#Kurdistan> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹³ <http://www.nikoresources.com/contact/our-locations.html#head-office> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁴ <http://www.nikoresources.com/operations/kurdistan.html#close> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁵ <http://www.oilsearch.com/About-Us/Company-Profile.html> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁶ <http://www.oilsearch.com/About-Us/Capital-Structure.html> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁷ <http://www.oilsearch.com/Our-Activities/Licence-Interests.html> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁸ <http://www.oilsearch.com/Our-Activities/Exploration/Iraq.html> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

⁹⁹ http://www.omv.com/portal/01/com/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz94NQ8_Qj9KLN4A39Ti0AvR2cjVwN3Tw9fD0NPQwMI0PfzyM9N1S_IcFQEAFLped8!/dl3/d3/L2dJQSEvUU3SS9ZQnZ3LzZfME81OFFKQUMyRTBHSUhNSDJJMTAwMDAwMDA!/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

12 ayrı ülkede 2.200 civarında akaryakıt istasyonunun işletmeciliğini yapmaktadır.¹⁰⁰ OMV, 2017 yılının Haziran ayında, Petrol Ofisi hisselerinin tamamını, 1,368 milyar Euro'ya, Hollanda merkezli Vitol Grubu'na sattığını açıklamıştır.¹⁰¹

OMV, Avusturya ve Romanya haricinde; Pakistan, Yemen, Irak, Kazakistan, Tunus, Libya, Mısır, İngiltere, Norveç, Yeni Zelanda ve Avustralya'da da yatırımları bulunmaktadır.¹⁰²

Irak kuzeyinde ise; Mala Omar sahasında %75, Shorish sahasında %75, Bina Bawi sahasında %36, Rovi sahasında %15, Sarta sahasında %15 hisseyle faaliyet göstermektedir.¹⁰³

4.22. Petoil (Petrol ve Petrol Ürünleri Uluslararası Arama ve İşletme A.Ş.)

Petoil, 1990 yılında Pet Holding Şirketler Grubu bünyesinde, petrol arama ve üretimi ile petrol servis hizmetleri alanında faaliyet göstermek üzere kurulmuştur.¹⁰⁴ Pet Holding ayrıca, madencilik, inşaat, gayrimenkul ve turizm alanlarında tanınmış, Ankara merkezli bir kuruluştur.¹⁰⁵ Petoil, kurulduğundan beri, Türkiye'nin haricinde Azerbaycan, Kazakistan, Yemen ve Irak'ta faaliyet göstermiştir.¹⁰⁶ Söz konusu ülkelerde edindiği petrol arama ve üretim lisanslarını başka şirketlere devrederek uzun süre elde tutmayan Petoil, halen Irak kuzeyinde Bina Bawi sahasında %23, Chia Surkh sahasında %20 hisseyle faaliyet göstermektedir.¹⁰⁷

4.23. Petroceltic

Petroceltic International Plc merkezi İrlanda'nın başkenti Dublin'de bulunan, petrol ve gaz arama ve üretim şirkettir.¹⁰⁸ Dublin'deki merkezinin haricinde İngiltere (Londra), İtalya (Roma) ve Cezayir (Algiers)'de büroları bulunan şirketin, Cezayir, İtalya ve Irak'ta alanıyla ilgili yatırımları bulunmaktadır.¹⁰⁹ Petroceltic Irak kuzeyinde Dinarta sahasında %16, Shakrok sahasında %16 hisseyle faaliyet göstermektedir.¹¹⁰

¹⁰⁰[http://www.omv.com/portal/01/com/tut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz94NQ8_Qj9KLN4XwNLDzfPUKNQRxN-](http://www.omv.com/portal/01/com/tut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz94NQ8_Qj9KLN4XwNLDzfPUKNQRxN-PA6cg0wBjbwMIAMpHmsUbJtaBHo5Ohu5Grh7evh6mBobwOTx6_bzyM9N1S_IyLEAAF4Dpb0!/dl3/d3/L2dJQS)

PA6cg0wBjbwMIAMpHmsUbJtaBHo5Ohu5Grh7evh6mBobwOTx6_bzyM9N1S_IyLEAAF4Dpb0!/dl3/d3/L2dJQSEvUUt3SS9ZQnZ3LzZfTTA5SEZJVTJVQTRJMEJSNVQ5NTAwMDAwMDA!/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

¹⁰¹ <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/petrol-ofisinin-satis-sureci-tamamlandi,CoiKs72pOUKdqZviFL5Kgw> (Erişim Tarihi: 10.11.2019)

¹⁰²http://www.omv.com/portal/01/com/tut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz94NQ8_Qj9KLN4cwNLEyNjAyNLC3cPMwNPVPAAEtzHwP3YFOgfKRZvIG_qUWgl6OzkauBu6eHr4epsQEUENDt55Gfm6pfkJfJAQBQsJ13/dl3/d3/L2dJQSEvUUt3SS9ZQnZ3LzZfNzA5NDIzMDI5OEdINjBRTNRUDk3TDBHUzc!/OMV%E2%80%99s%20international%20portfolio (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

¹⁰³[http://www.omv.com/portal/01/com/tut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz94NQ8_Qj9KLN4XwNLDzfPUKNQRxN-](http://www.omv.com/portal/01/com/tut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz94NQ8_Qj9KLN4XwNLDzfPUKNQRxN-PA6cgU0dvUwMIAMpHmsUbJtaBHo5Ohu5Grh7evh6mBobwOTx6_bzyM9N1S_IyLEAAMkJQo!/dl3/d3/L0IJSkI)

PA6cgU0dvUwMIAMpHmsUbJtaBHo5Ohu5Grh7evh6mBobwOTx6_bzyM9N1S_IyLEAAMkJQo!/dl3/d3/L0IJSkIQSEhL3dMTUFKa0FFak1nIS80Qm40UklBd1FBISEvN9NMDIIRkIVMVBNEkwQIII0URLMDAwMDAwMC83X00wOUHGSVUyVUE0STBCUjVRMFewMDAwMDAwL0hvbWU!/ (Erişim Tarihi: 06.08.2012)

¹⁰⁴ <http://www.petoil.com.tr/tr/index.php> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹⁰⁵ <http://www.petoil.com.tr/tr/hakkimizda.php> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹⁰⁶ <http://www.petoil.com.tr/tr/tarihce.php> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹⁰⁷ <http://www.petoil.com.tr/tr/operasyonlar.php> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹⁰⁸ <http://www.petroceltic.com/about-petroceltic.aspx> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹⁰⁹ <http://www.petroceltic.com/operations.aspx> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹⁰ <http://www.petroceltic.com/operations/kurdistan.aspx> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

4.24. Prime Natural Resources (PNR)

PNR, 1997'de, ABD'de kurulmuş, petrol ve gaz arama ve üretim şirkettir.¹¹¹ Söz konusu şirket Irak kuzeyinde Bina Bawi sahasında %21 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.¹¹²

4.25. Reliance Industries Limited (RIL)

Reliance Group, 1975 yılında, Dhirubhai H. Ambani (1932-2002) tarafından, tekstil sektöründe faaliyet göstermek üzere kurulmuş bir Hint şirkettir. Merkezi Hindistan'ın Bombay ketinde bulunan şirket, kısa sürede hızlı bir büyüme göstermiş ve başta enerji sektörü olmak üzere birçok alana yayılmıştır. Hindistan'ın en büyük şirketi olan RIL'in, 2011 yılı verilerine göre yıllık 66 milyar Dolar geliri olduğu ifade edilmektedir.¹¹³

RIL ile BP (British Petroleum Company), 21 Şubat 2011'de imzaladıkları ortaklık anlaşması uyarınca, uluslararası operasyonlarda birlikte hareket etme kararı almışlardır. RIL'in; Yemen'de 3, Peru'da 2, Umman'da 2, Kolombiya'da 2, Doğu Timor'da 1, Avustralya'da 1 ve Irak'ta 1 olmak üzere toplam 12 adet petrol ve gaz arama ve üretim lisansı bulunmaktadır. RIL Irak kuzeyinde Rovi sahasında %60 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.¹¹⁴

4.26. Repsol S.A. (Refinería de Petróleos de Escombreras Sol)

Repsol'ün temelleri 1948 yılında kurulan rafineri şirketi REPESA'ya dayansa da, bugünkü hali petrol arama ve üretimi maksadıyla 1986 yılında kurulan İspanya Devleti'ne bağlı bir kamu şirkettir. İspanya'da başlayan özelleştirme süreci neticesinde, Repsol kademe kademe satılmaya başlanmış ve özelleştirilmesi 1997 yılında tamamlanmıştır. Lukoil tarafından hisselerinin %30'u satın alınan Repsol, İran ile 2010 yılında 10 milyar dolarlık bir yatırım anlaşması imzalamıştır.¹¹⁵

Repsol'ün halen; Kanada, ABD, Meksika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Trinidad ve Tobago, Guatemala, Nikaragua, Kosta Rika, Panama, Kolombiya, Venezuela, Guyana, Surinam, Brezilya, Ekvador, Peru, Bolivya, Porto Riko, Portekiz, İspanya, Fransa, İtalya, Norveç, Moldova, Belçika, Lüksemburg, İrlanda, İngiltere, İsviçre, Almanya, Rusya, Suudi Arabistan, Umman, Endonezya, Çin, Malezya, Singapur, İran, Irak, Türkiye, Fas, Cezayir, Libya, Mısır, Moritanya, Sierra Leone, Liberya, Gine, Angola, Güney Afrika, Kenya, Tunus ve Avustralya'da yatırımları bulunmaktadır.¹¹⁶

Türkiye'de 3 ayrı sahada petrol arama faaliyeti yürüten şirketin, petrol yan ürünleri üretimine ve rafinericiliğe yönelik yatırım planlarının bulunduğu ifade edilmektedir.¹¹⁷ Repsol Irak kuzeyinde ise Piramagrun sahasında %80, Qala Dze sahasında %80 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.¹¹⁸

¹¹¹ http://www.primenri.com/about_us.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹² http://www.primenri.com/current_portfolio.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹³ <http://www.ril.com/html/aboutus/aboutus.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹⁴ http://www.ril.com/html/business/exploration_production.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹⁵ http://www.repsol.com/es_en/corporacion/conocer_repsol/perspectiva_historica/ (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹⁶ http://www.repsol.com/es_en/corporacion/conocer_repsol/quienes_somos/presencia-global/default.aspx (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹⁷ http://www.repsol.com/es_en/corporacion/conocer_repsol/quienes_somos/presencia-global/turquia.aspx (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹¹⁸ http://www.repsol.com/es_en/corporacion/conocer_repsol/quienes_somos/presencia-global/irak.aspx (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

4.27. Sterling

Sterling merkezi İngiltere'nin başkenti Londra'da bulunan bir İngiliz petrol arama ve üretim şirkettir.¹¹⁹ Sterling'in Kamerun, Madagaskar, Moritanya ve Irak'ta yatırımları bulunmaktadır.¹²⁰ Şirket, Irak kuzeyinde Sangaw North sahasında %40 hisse ile faaliyetlerine devam etmektedir.¹²¹

4.28. Talisman Energy

Talisman BP'nin Kanada ayağı BP Canada tarafından 1992 yılında kurulmuştur. Bu tarihten sonra BP Canada, adını Talisman Energy olarak değiştirmiş ve başta Kanada olmak üzere enerji sektöründeki tüm uluslararası yatırımlarına bu isim altında devam etmiştir.¹²² Kanada'nın en büyük şirketlerinden biri olan Talisman'ın Kanada'nın haricinde, ABD, Peru, Kolombiya, Norveç, İngiltere, Papua Yeni Gine, Endonezya, Malezya, Vietnam, Avustralya, Cezayir, Polonya ve Irak'ta yatırımları bulunmaktadır.¹²³ Söz konusu şirket Irak kuzeyinde Topkhana, Baranan ve Kurdamir sahalarında, %80, %60, %40 hisselerle faaliyetlerine devam etmektedir.¹²⁴

4.29. Total (Compagnie Française des Pétroles (CFP) / Fransız Petrol Şirketi)

Total, Irak'ta Fransa'nın hissesine düşen üretimi gerçekleştirmek amacıyla, 1924 yılında kurulmuştur. İlerleyen yıllarda Total adını alan CFP, Irak'tan başka ülkelerde de faaliyet göstermeye başlamış ve sektörel alanını genişletmiştir.¹²⁵

Dünyanın en büyük beşinci petrol ve gaz şirketi olan Total, halen 130 ülkede faaliyet göstermektedir. Total yaklaşık 30 ülkede günlük 2,35 milyon ham petrol ve gaz üretimi gerçekleştirmektedir. Söz konusu üretim alanlarındaki toplam rezervinin ise 11,4 milyar varil olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Total'in dünya genelinde 20 adet rafinerisi, 15.000 civarında akaryakıt istasyonu ve 24.000 civarında çalışanı (akaryakıt istasyonları ve yan şirketler hariç) olduğu belirtilmektedir.¹²⁶

Mevcut üretimini ve toplam rezerv miktarını artırma arayışında olan Total, Afrika'da 14 (Cezayir, Angola, Kamerun, Cote D'İvire, Mısır, Gabon, Kenya, Libya, Madagaskar, Nijerya, Uganda, Kongo Cumhuriyeti, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Güney Sudan Cumhuriyeti), Kuzey Amerika'da 3 (ABD, Kanada, Meksika), Güney Amerika'da 7 (Arjantin, Bolivya, Brezilya, Kolombiya, Fransız Guyanası, Trinidad ve Tobago, Venezuela), Asya-Pasifik bölgesinde 8 (Avustralya, Brunei, Çin, Endonezya, Malezya, Myanmar, Tayland, Vietnam), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bölgesinde 3 (Azerbaycan, Kazakistan, Rusya), Avrupa'da 7 (Danimarka, Fransa, İtalya, Norveç, Hollanda, Polonya, İngiltere), Ortadoğu'da 7 (BAE, İran, Irak, Umman, Katar, Suriye, Yemen) olmak üzere toplam 49 ülkede arama ve üretim yatırımlarına devam etmektedir.¹²⁷

¹¹⁹ <http://www.sterlingenergyuk.com/html/about.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²⁰ <http://www.sterlingenergyuk.com/html/operations.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²¹ <http://www.sterlingenergyuk.com/html/operations/kurdistan.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²² http://www.talisman-energy.com/about_us/ (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²³ <http://www.talisman-energy.com/operations/> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²⁴ http://www.talisman-energy.com/operations/other_areas/kg.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²⁵ http://www.total.com/en/about_total/group_presentation/group_history_940553.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²⁶ http://www.total.com/en/about_total/our_businesses/upstream_segment_940532.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²⁷ http://www.total.com/en/about_total/our_businesses/upstream/exploration_production_940534.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

Total, Çinli CNPC (China's National Petroleum Corporation) ve Malezyalı Petronas ile kurduğu konsorsiyum ile Irak Petrol Bakanlığı'nın 2009 yılında açtığı ihalede, Irak güneyindeki Halfaya sahasının işletme lisansını almıştır. Tahmini rezervi 4,1 milyar varil olduğu tahmin edilen sahada üretime 2012 sonunda başlanması planlanmaktadır.¹²⁸ Ayrıca Total ile ABD'li Marathon şirketleri arasında 31 Temmuz 2012'de yapılan anlaşma sonucunda, Marathon Irak kuzeyinde Harir ve Safen sahalarındaki hisselerinin %35'ini Total'e satmış ve bu sahalardaki nihai hisse dağılımı Marathon %45, Total %35, KRG %20 şeklinde gerçekleşmiştir.¹²⁹

4.30.Vast Exploration

Vast, Kanada menşeli bir petrol arama ve üretim şirketi olup¹³⁰, Irak kuzeyinde Qara Dag sahada %37 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.¹³¹

4.31.Western Zagros

Kanada menşeli ve Talisman (BP Canada) ile ilişkili bir petrol arama ve üretim şirketi olan Western Zagros¹³², Irak kuzeyinde Garmian sahasında %40, Kurdamir sahasında %40 hisseyle faaliyetlerine devam etmektedir.¹³³

5. Irak Hidrokarbon Yasa Tasarısı

Irak'ta ciddi bir sorun alanı olan petrol ve gaz kaynaklarının işletimi konusunda, 2007 yılında, bazı yasal çalışmalar başlatılmıştı. Bu çalışmaların yanı sıra en son Federal Petrol Bakanlığı tarafından, yeni bir petrol ve gaz yasa tasarısı üzerinde 28 Temmuz 2011'de çalışmalar tamamlanmış ve 25 Ağustos 2011'de de Irak Bakanlar Konseyi'ne sunulmuştur. Buna karşın Iraklı grupların farklı yaklaşımlarından dolayı henüz onaylanmamasına karşın, gruplar tasarı üzerindeki çalışmalarını sürdürmektedirler.

Söz konusu tasarı, federal hükümetin kaynaklar üzerindeki yetkisini ve bölgesel yönetimlerin yetki sınırlarını, federal yönetim ile ilişkilerini düzenlemektedir. Bölgesel Kürt Yönetimi, yetkilerini yok sayması nedeniyle, bu tasarıya şiddetle karşı çıkmaktadır.

6. Irak Kuzeyindeki Petrol Sahalarının PKK'ya Etkisi

PKK'nın, temel gelir kaynakları arasında kaçakçılığın yanı sıra, etkin olduğu alanlarda sözde vergilendirme adı altında haraç topladığı bilinmektedir. Her sahada günlük ortalama 100.000 varil petrol üretilmesi planlanırken, bunun mali karşılığı günlük 10 milyon doları bulmaktadır. Etkin olduğu alanlarda bu kadar yoğun bir ekonomik faaliyetin yürütülmesi, PKK'nın iştahını kabartacaktır. Bu şirketlere karşı haraç kesme faaliyetine yönelme ihtimali bulunan PKK'nın, başarılı olması durumunda, terörist faaliyetlerde kullanabileceği çok büyük bir kaynak elde etmiş olacaktır. Böyle bir kaynağa sahip PKK'nın, eylemlerine ivme kazandıracığı aşîkârdır. Bu nedenle güvenlik birimlerimizin konuyu çok boyutlu bir şekilde değerlendirip, etkin tedbirler alması milli bir sorumluluk niteliği taşımaktadır.

¹²⁸http://www.total.com/en/about_total/our_businesses/upstream/exploration_production_a_promising_outlook/middle_east-922632.html (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹²⁹ www.iraq-businessnews.com/tag/harir/ (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹³⁰ <http://www.vastexploration.com/contact.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹³¹ <http://www.vastexploration.com/kurdistan.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹³² <http://www.westernzagros.com/about/index.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

¹³³ <http://www.westernzagros.com/operations/index.html> (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

IKYY, güvenlik sorunları ve Türkiye'den gelebilecek tepkiler sebebiyle, petrol sahalarını ayırırken, bölücü terör örgütü PKK'nın barınma alanlarının yakınlarındaki Kandil bölgesinin bir kısmı ile Hakurk ve Zap bölgelerinde, daha dikkatli tercihlerde bulunmuştur. Kandil Dağı bölgesindeki Choman, Hindren, Qala Dze ve Penjwin sahaları ile Sinath-Haftanın bölgesindeki Sindi Amedi ve Tawke sahaları bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

Söz konusu sahaların yönetimi yakından incelendiğinde:

- Kandil bölgesindeki Choman ve Hindren sahalarında arama ve üretim yapma yetkisi Türkiye'de olup, IKYY'nin ortaklık payı bulunmaktadır. Bölgede güvenliğin sağlanmasını müteakip sondaj ve üretim faaliyetlerine başlanması beklenmektedir.

- Kandil bölgesindeki Qala Dze sahasının yetkisi İspanya devlet şirketi olan Repsol (%80) ile IKYY (%20) ortaklığındadır.

- Kandil bölgesindeki Penjwin sahasının yetkisi ABD'li petrol devi ExxonMobil (%80) ve IKYY (%20) ortaklığındadır.

- Sinath-Haftanın bölgesindeki Sindi Amedi sahasının yetkisi İngiliz şirketi Perenco (%41,75), İngiliz sermayeli Kanada şirketi Oryx (%33,75) ve IKYY (%25) ortaklığındadır.

- Sinath-Haftanın bölgesindeki Tawke sahasının yetkisi Norveç şirketi DNO (%55), Türk şirketi Genel Enerji (%25) ve IKYY (%20) ortaklığındadır.

Bölücü terör örgütü PKK'nın barınma alanlarının yakınlarında olan petrol sahalarının bir kısmı Türk şirketlerindiyken, bazıları Türkiye'nin ortaklık kurduğu şirketlerdedir. Örneğin İngiliz şirketi Perenco, Türkiye'de Diyarbakır ve Batman'da, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ile beraber petrol üretimi yapmaktadır. Perenco, bu şehirlerde günlük 9.000 varillik petrol üretimi gerçekleştirirken, Türkiye'de faaliyet gösteren en büyük özel petrol şirketi konumundadır.¹³⁴ (Bkz. Harita-7) Diğer sahalarda ABD, Norveç ve İspanya şirketleri faaliyet gösterirken, IKYY'nin tüm sahalarda %20-25 oranında ortaklıkları bulunmaktadır.

Türkiye, bölgede faaliyet gösteren şirketlerle kurduğu ortaklıklar ve bağlı oldukları devletlerle yürüttüğü diplomatik ilişkiler ile bölgedeki güvenlik kaygılarını en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'nin, IKYY ile sürdürdüğü siyasi ve ekonomik ilişkiler, bu yöndeki güvenlik kaygılarının giderilmesi konusunda önemli faydalar sağlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin, 2019 yılı içerisinde kararlılıkla yürüttüğü Pençe Harekatları ile bölücü terör örgütü PKK'nın, Irak kuzeyindeki barınma alanlarına ağır darbeler indirilirken, bölgedeki petrol alanlarına yönelik muhtemel bir PKK istismarının önüne geçilmiştir.

¹³⁴ <https://www.perenco.com/subsidiaries/turkey> (Erişim Tarihi: 10.11.2019)

Harita-7: Perenco'nun İşlettiği Türkiye'deki Petrol Sahaları

7. Sonuç ve Değerlendirme

Bağımsız devlet olma yolunda ilerlemeye çalışan IKYY, önceliğini ekonomik kaynaklarını artırmaya vermiştir. Bu maksatla Irak kuzeyinde çeşitli sektörlerde yabancı yatırımcılar teşvik edilerek ticari canlılığın sağlanması amaçlanırken, diğer yandan doğal kaynak potansiyelini değerlendirerek hem kısa sürede yüksek gelir elde etmeyi, hem de gelen yabancı yatırımcıları Irak içinde ve uluslararası alanda baskı aracı gibi kullanıp siyasi fayda sağlamayı amaçlamaktadır.

Ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde duran bir yapı kurmayı hedefleyen IKYY, 2003 yılından beri çok sayıda uluslararası enerji şirketiyle, petrol arama ve üretim anlaşması imzalamıştır. Merkezi Irak Yönetimi'nin bilgisi ve onayı dışında yapılan bu anlaşmalar Bağdat ile Erbil'in arasını açmıştır. Hatta Merkezi Irak Yönetimi IKYY'nin yaptığı bu anlaşmaları tanımadığını ve hukuk dışı kabul ettiğini, Irak kuzeyinde IKYY ile anlaşma imzalayan şirketlerin Irak'ın diğer bölümlerinde iş yapmasına izin verilmeyeceğini açıklamıştır.

MIY ile yaşadığı gerginliğin yükünü hafifletme ve Bağdat ile yaşadığı gerilimde ABD'nin boşluğunu doldurabilecek aktörlere sırtını dayama arayışında olan IKYY, siyasi dengeleri etkileyebilen ve çıkarları gereği kendi devletleri ile Irak'a baskı yapıp sonuç alabilen büyük petrol şirketleri ile doldurma arayışına girmiştir.

IKYY'nin ExxonMobil ile 6 sahada petrol arama ve üretim anlaşması imzalamasını bu eksenle değerlendirebiliriz. Kurulduğu günden bu yana ABD'nin dış politikasını etkileyebilme gücü bulunan ExxonMobil, Bağdat ile Erbil arasında petrol sahaları üzerinden egemenlik krizi yaşanmasına rağmen, hem Irak güneyinde 14,8 milyar varil rezervi bulunan West Qurna-1 sahasına %60 ortak olmuş, hem de Irak kuzeyinde 6 ayrı sahada %80 hisseyle arama ve üretim anlaşması imzalamıştır.

ExxonMobil'in ABD'nin ekonomik ve siyasi gücü ve etkisine güvenerek yaptığı bu hamle, Merkezi Irak Hükümeti tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bağdat Yönetimi bu anlaşmayı kınamış ve ExxonMobil'in bu kararını tekrar gözden geçireceğini umduğunu belirtmiş, ancak bu şirketin West Qurna-1 sahası için imzaladığı anlaşmayı iptal etmeyi düşünmediklerini be-

lirtmiştir. Bağdat'ın caydırıcı bir adım atmayacağını anlayan ExxonMobil yönetimi ise, Irak'ın aleyhinde bir duruma izin vermeyecekleri, Irak kuzeyinde henüz bir faaliyete girmediklerini belirten, Irak Hükümeti'nin tepkisini yumuşatmayı amaçlayan bir açıklama yapmıştır. Nihayetinde ExxonMobil Irak'ın ne güneyinden nede kuzeyinden vazgeçmemiş olup, Irak kuzeyinde de petrol arama ve çıkarma çalışmalarına başlamıştır.

Nitekim IKYY ile anlaşabilmek için fırsat kollayan, ancak Irak güneyinde anlaşmaları olduğu için çekinen bazı büyük şirketler, ExxonMobil'in bu hamlesinden cesaret almışlardır. Bu kapsamda, Fransız Total 31 Temmuz 2012'de, Rus Gazprom Neft ise 1 Ağustos 2012'de, IKYY ile bazı sahaların işletilmesine ilişkin anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmalara da tepkiyle karşılık veren Merkezi Irak Hükümeti, kınamaktan başka bir adım atamamıştır.

Büyük şirketlerle stratejik amaçlar için anlaşma imzalama gayreti içinde olan IKYY'ye karşın, büyük şirketler de tamamen ticari kaygılarla hareket etmektedir. Gelişmeler bu açıdan değerlendirildiğinde Irak'ın genelinde, farklı isimler ve taktikler altında da olsa genel olarak, İngiltere, ABD, Rusya, Çin ve Fransa'nın etkinlik mücadelesi verdiği görülecektir.

Irak güneyinde en büyük payı alan BP ve Shell firmaları, Irak kuzeyine girmemiş gibi gözükmemektedir. Ancak başta Western Zagros, Talisman, RIL, Sterling gibi şirketler olmak üzere, sermayesini temin ettikleri veya işbirliği anlaşmaları imzaladıkları ve genellikle Kanada'nın Calgary şehrinden yönetilen çok sayıda şirket aracılığıyla, İngilizler zaten Irak kuzeyinde faaliyette bulunmaktadır. Paravan kuruluş gibi çalışan bu şirketlerin, Irak'ın normalleşmesi sonrasında hisselerini BP ve Shell gibi İngiliz şirketlerine satarak, İngiltere'yi tekrardan bölgenin başat gücü yapacakları söylenebilecektir.

Irak Savaşı'na başlangıçta müdahil olmadığı için, savaş sonrasındaki fırsatlardan da yararlanamayan Fransa ise Irak güneyindeki petrol sahası ihalelerinde beklediği performansı gösterememiştir. Irak petrol piyasasının en eski üç şirketinden biri olan Total, girdiği ihalelerde rakiplerinin neredeyse onda biri (758,5 milyon varil) düzeyinde rezerv elde etmiştir. Bu memnuniyetsizliğinin sonucu olarak, Total ile IKYY, 31 Temmuz 2012'de, Irak kuzeyinde iki ayrı sahada (Harir ve Safen) %35'er pay almasını öngören bir anlaşma imzalamışlardır.

Total'in Irak güneyindeki rezerv miktarı ve IKYY ile imzaladığı anlaşmanın hisse oranları dikkate alındığında, Irak güneyindeki kaynaklarından vazgeçmek istemediği, ancak Irak kuzeyinden de pay almak istediği görülmektedir. Total'in, Merkezi Irak Yönetimi'ni dördüncü tur ihalelerde, kendisine istedikleri boyutlarda rezerv içeren saha verilmemesi durumunda, IKYY ile daha fazla yakınlaşma olacağı şeklinde bir gizli tehditte bulunduğu, diğer taraftan da Fransa'nın IKYY ile siyaseten yakınlaşarak, Kürtler üzerinden Ortadoğu'da etkin bir aktör olma gayreti içerisinde olduğu söylenebilecektir. Fransa'nın önümüzdeki dönemde IKYY ile ilişkilerini ve Kürt politikasını, Merkezi Irak Yönetimi'nin yapacağı dördüncü tur petrol ihalelerinden alacağı pay belirleyecektir.

Ruslar Irak pazarında Lukoil ve Gazprom Neft ile faaliyet göstermektedir. Irak güneyindeki ihalelere her iki şirketin de girdiği, ancak Lukoil yaklaşık 7 milyar varillik bir rezerv elde ederken Gazprom Neft'in 300 milyon varilde kalması dikkat çekicidir. Bu ihaleler sonrasında Gazprom Neft, Irak kuzeyine yönelmiş ve 1 Ağustos 2012'de IKYY ile imzaladığı anlaşma sonucunda Shakal sahasının %80, Garmian sahasının %40 hissesini almıştır. Gazprom'un Irak güneyi ile kuzeyinden aldığı sahaların rezervleri incelendiğinde ve Bağdat-Erbil gerginliği dik-

kate alındığında, Rusların güneyde Lukoil, kuzeyde ise Gazprom Neft ile faaliyet göstereceği anlaşılmaktadır.

Çin'in Irak petrol piyasasına yaptığı hızlı giriş dikkat çekmektedir. Irak güneyinde 2 Çinli firma (CNPC ve CNOOC) faaliyet gösterirken, bunlardan CNPC 10 milyar, CNOOC ise 2,5 milyar varile yakın bir rezerv elde etmiştir. Bu şirketler Irak güneyindeki gaz ve Irak kuzeyindeki petrol sahalarının ihalelerine girmezlerken, Güney Koreli şirketler (KNOC ve Kogas) bu sahalarda ciddi bir etkinlik göstermektedir. Bu durumun, Kuzey Kore'de etkin olan Çin ile Güney Kore'de etkin olan ABD'nin, rekabetinin bir sonucu ve Irak'a yansıması olduğu söylenebilecektir. Bu noktadan hareketle ABD'li şirketlerin girdikleri ihalelerde Çin ile zaten rekabet ettikleri, ama açıkça faaliyet gösteremedikleri Irak kuzeyinde ve bazı gaz sahalarında Çinlilerin karşısına Korelileri çıkardıkları görülmektedir.

Türkiye'nin enerji ithalatçısı olduğu ve enerjideki dışa bağımlılığının doğurduğu riskleri, tedarikçi yelpazesini genişleterek çözmek istediği bilinmektedir. Bu maksatla komşusu Irak'ta petrol ve gaz arama ve üretme işine giren Türkiye'nin, devlet şirketi TPAO, Irak güneyinde, özel şirketleri ise Irak kuzeyinde faaliyet göstermektedir. Bu sayede Merkezi Irak Hükümeti ile ilişkilerini bozmayan Türkiye, özel şirketleri aracılığıyla da Irak kuzeyinde etkin olmaktadır.

IKYY ile anlaşma yapan şirketlere tepki gösteren ve Irak'ın güneyini bu şirketlere kapatan Merkezi Irak Hükümeti, aynı hassasiyeti Arap şirketlerine gösterememektedir. Irak kuzeyinde Khor Mor ve Chemchemal sahalarında %50 hisse ile faaliyet gösteren, bu bölgede boru hatları ve elektrik santralleri yapan her iki Arap şirketinden (Crescent ve Dana) Crescent Petroleum, aynı zamanda Basra bölgesinde 10 milyar varillik petrol rezervine sahip olduğu değerlendirilen Ratawi sahasında üretim yapmaktadır. Merkezi Irak Hükümeti'nin bu şirkete Arap dünyasındaki dengeleri bozmamak için tepki göstermediği söylenebilecektir.

KAYNAKLAR

- Bardakçı, Murat, (2003), Musul'u Nasıl Kaybettik?, Hürriyet Gazetesi Tarih Eki, İstanbul.
- Demir, Hasan, (2012, Ocak), Irak'ta Petrol Mücadelesi: Çok Uluslu Şirketler, Uluslararası Anlaşmalar ve Anayasal Tartışmaların Işığında Bir Analiz, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Rapor No:103, Ankara, s.6.
- Eldem, Vedat, (1994), Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gürel, Şükrü Sina, (1979), Ortadoğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Afren> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://en.wikipedia.org/wiki/ExxonMobil> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://haber.gazetevatan.com/buyuk-anlasma/471787/1/Haber> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- http://uk.reuters.com/article/2008/02/22/heritage_reorganization_idUKN226227912008022 (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.addaxpetroleum.com> (Addax Petroleum Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.afren.com> (Afren Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)

- <http://www.aspectenergy.com> (Aspect Energy Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.crescent.ae> (Crescent Petroleum Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.danagas.com> (Dana Gas Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- http://www.derrickpetroleum.com/2012/01/30/total_jumps_the_kurdistan_bandwagon (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.exxonmobil.com> (ExxonMobil Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.exxonmobiliraq.com/pa/iraqs-west-qurna-i-field.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.gazprom.com> (Gazprom Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.genelenergy.com> (Genel Enerji Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.guardian.co.uk/business/2009/jun/24/oil-company-sinopec-addax-merger> (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <http://www.gulfkeystone.com> (Gulf Keystone Petroleum Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.heritageoilplc.com> (Heritage Oil Company Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.hess.com> (Hess Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.hkninc.com> (HKN Energy Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.huntoil.com> (Hunt Oil Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.hurriyetdailynews.com/images/Documents/Oil-Rush.pdf> (E.T.: 05.08.2012)
- <http://www.iraq-businessnews.com/2010/03/16/mol-makes-discovery-in-akri-bijeel-block-in-kurdistan/> (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.knoc.co.kr> (KNOC Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.krg.org> (IKYY Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 04.08.2012)
- <http://www.maerskoil.com> (Maersk Oil Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.marathonoil.com> (Marathon Oil Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.mol.hu> (MOL Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.murphyoilcorp.com> (Murphy Oil Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.nikoresources.com> (Niko Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.oilsearch.com> (Oil Search Company Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.omv.com> (OMV Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.petoil.com.tr> (Petoil Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.petroceltic.com> (Petroceltic Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.primenri.com> (Prime Natural Resources Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)

- <http://www.repsol.com> (Repsol Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.ril.com> (Reliance Industries Limited Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.shamranpetroleum.com> (Shamran Petroleum Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 06.08.2012)
- <http://www.sterlingenergyuk.com> (Sterling Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.talisman-energy.com> (Talisman Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.total.com> (Total Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.vastexploration.com> (Vast Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <http://www.westernzagros.com> (Western Zagros Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- <https://asb.opec.org/index.php/data-download> (OPEC Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 13.04.2018)
- <https://www.dno.no> (DNO Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 05.08.2012)
- <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/petrol-ofisinin-satis-surecitamamlandi,CoiKs72pOUKd qZviFL5Kgw> (Erişim Tarihi: 10.11.2019)
- <https://www.perenco.com> (Perenco Resmi Web Sitesi) (Erişim Tarihi: 10.11.2019)
- https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/kandil-dagi-eteklerinde-petrol-aranacak-1709_01.html (Erişim Tarihi: 10.11.2019)
- Öke, Mim Kemal, (2002), Musul-Kürdistan Sorunu (1918-1926), İstanbul.
- Uluğbay, Hikmet, (2003), İmparatorluktan Cumhuriyete Petropolitik, De-Ki Yayınevi, Ankara.
- www.iraq-businessnews.com/tag/harir/ (Erişim Tarihi: 07.08.2012)
- Yergin, Daniel, (2003), Petrol: Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü, (Çeviren: Kamuran Tuncay), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.